

İstanbul Sözleşmesi, Meclis tutanağının tam metni

<https://www.milligazete.com.tr/haber/4340651/istanbul-sozlesmesi-meclis-tutanagin-in-tam-metni>

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

TUTANAK DERGİSİ

23'üncü Birleşim

24 Kasım 2011 Perşembe

BEŞİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 22.50

BAŞKAN: Başkan Vekili Sadık YAKUT

KÂTİP ÜYELER: Mine LÖK BEYAZ (Diyarbakır), Tanju ÖZCAN (Bolu)

----- 0 -----

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 23'üncü Birleşiminin Beşinci Oturumunu açıyorum.

3'üncü sıraya alınan, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ile Dışişleri Komisyonu Raporlarının görüşmelerine başlayacağız.

3.- Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ile Dışişleri Komisyonu Raporları (1/510) (S. Sayısı: 81) (x)

BAŞKAN – Komisyon ve Hükümet yerinde.

Komisyon raporu 81 sıra sayısıyla bastırılıp dağıtılmıştır.

Tasarının tümü üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına söz isteyen Ayşe Gülsün Bilgehan, Ankara Milletvekili. (CHP sıralarından alkışlar)

Buyurun Sayın Bilgehan.

CHP GRUBU ADINA AYŞE GÜLSÜN BİLGEHAN (Ankara) – Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına söz aldım. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Gecenin bu saatinde çok önemli bir uluslararası sözleşmeyi hep birlikte onaylayacağız. Bugün, biraz öğleden sonra, Avrupa Parlamentosu Başkanını burada dinledik. Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliğinin Parlamentosu. Bizim elli sene, neredeyse elli seneye ulaşan bir süre-

miz var adaylık için beklediğimiz. Oysa Avrupa Konseyi öyle değil. Avrupa Konseyi, 1949'dan itibaren Türkiye'nin kurucu üye olarak görev aldığı çok daha geniş bir kurum. Şu anda Avrupa Konseyinin Başkanı bir Türk, Adalet ve Kalkınma Partisinin bir milletvekili ve bu sözleşme de Avrupa Konseyi sözleşmesi. Avrupa Konseyinin 11 Mayıs'ta İstanbul'da imzalanan kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleyle ilişkin sözleşmesi. Bu sözleşmeyi İstanbul'da on üç ülke imzalamıştı, daha sonra üç ülke daha imzaladı ama sözleşmenin yürürlüğe girmesi için Avrupa Konseyine üye on ülkenin onaylaması, meclislerinin onaylaması gerekiyor. Şimdi gecenin bu saatinde biz işte bu onaylamayı yapacağız ve bence Türkiye için bu çok önemli, çünkü Türkiye Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde kadına yönelik şiddetle ilgili olarak mahkûm edilmiş tek ülke.

Bunun dışında, dün, işte bugün, yarın da konuşulacak; kadına yönelik şiddet hakkında çok gündemdeydi, çok konuşuldu, bir daha o noktalara dönmek istemiyorum. Herkes biliyor ki yüzde 1.400 arttıysa bu sorun gerçekten bir insanlık sorunu bizim ülkemiz için ama başka ülkeler için de böyle.

Şimdi hep birlikte bu sözleşmeyi imzalayacağız, onaylayacağız. Bu sözleşmenin bugün bu saatte gelmesinin anlamını biliyorum, çünkü yarın 25 Kasım, birçok sivil toplum kuruluşu ve özellikle kadın dernekleri bu sözleşmenin 25 Kasımdan önce onaylanmasını istediler. Güzel yani biz de demek ki bunu yerine getiriyoruz, bu da çok önemli.

Gereğe baktım, gereğe diyor ki: "Bu sözleşme ülkemize ilave bir yük getirmeyecek, ülkemizin gelişen uluslararası saygınlığına olumlu katkıda bulunacak." Bu da gayet güzel.

Aslında burada bir çekincem var, onu da söylemek isterim. Birinci bölümüne katılıyorum. Ülkemizin yani gelişiyor mu bilmiyorum ama uluslararası itibarı, saygınlığı var zaten; o saygınlığa olumlu katkıda bulunacak, çok doğru. Ama onun dışında diyor ki: "Sözleşme ülkemize ilave bir yük getirmeyecek." Bence burası hiç doğru değil, çünkü bu çok önemli bir sözleşme, çok önemli bir yük getirecek, sorumluluk veriyor Türkiye'ye yani Türkiye'yle birlikte bütün ülkelere bir sorumluluk veriyor. Bu anlaşmanın önemi: İlk defa bu kadar geniş kapsamlı bir uluslararası sözleşme kadına yönelik şiddetle ilgili bir karar alıyor ve ilk defa olarak devlet bundan sorumlu tutuluyor, yükümlülükleri var, tazminat ödemesi gerekiyor, suçlulara ve mağdurlara destek olması gerekiyor. Yani hakikaten çok kapsamlı. Türkiye'nin de bunu kabul etmesi bence Avrupa Konseyinde çok olumlu bir intiba bırakacaktır. Ben o Konseyin bir üyesiyim, Eşitlik Konseyinin üyesiyim; açıkçası, üstelik de bu onaylamanın belki bu kadar geç bir saatte ama bu kadar kolay geçtiğini de gururla söyleyeceğim. Bunu da ilave edeyim.

Şimdi, "Sözleşme ülkemize ilave bir yük getirmeyecek." deniliyor. Sözleşmenin bir yeri çok önemli, sözleşme uluslararası bir izleme grubu yaratıyor. Yani bu Avrupa Konseyi sözleşmesi, diğer uluslararası sözleşmeler gibi imzalanıp da kâğıtta kalacak bir sözleşme değil. Bunu vurgulamak istiyorum. Bunun bilincindeyiz herhâlde, umarım bilincindeyiz. "GREVIO" adında uluslararası izleme grubu bu sözleşmenin nasıl uygulandığını araştırarak.

Dediğim gibi, aslında Türkiye onayladıktan sonra dokuz ülkenin daha onaylaması gerekiyor yürürlüğe girmesi için, ama ilk ülkenin bizim ülkemiz olması çok anlamlı. Bu bakımdan fazla da uzun konuşmak istemiyorum. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin en çok mahkûm ettiği ülke olmaktan çıkmamız gerekiyor. Bu konuda bütün grupların aynı fikirde olduğunu biliyorum.

Bu yüzden, ben çok büyük bir memnuniyetle Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun bu sözleşmenin kabulü yönünde oy kullanacağını belirtiyorum ve hepinize iyi akşamlar diliyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum Sayın Bilgehan.

Barış ve Demokrasi Partisi Grubu adına söz isteyen Pervin Buldan, Iğdır Milletvekili.

Buyurun Sayın Buldan.

BDP GRUBU ADINA PERVİN BULDAN (Iğdır) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bazen bu Parlamentoda aslında gülmek de yakışıyor bize, her zaman kavga etmek gerekmiyor.

NUREDDİN NEBATİ (İstanbul) – İhtiyacımız var.

PERVİN BULDAN (Devamla) – Evet, hepimizin ihtiyacı var gerçekten.

Bu gece yarısı böylesi önemli bir konuyu kanunlaştırdığımız için özellikle emeği geçen herkese teşekkür etmek istiyorum başta Bakanımız Sayın Fatma Şahin olmak üzere ve Parlamento da bulunan siyasi partilerin gruplarına bir kez daha teşekkür ediyorum.

Tabii ki, kadına yönelik şiddet aslında Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri. Ben, kadına yönelik her türlü şiddetin önüne geçmesi umuduyla bu kanun tasarısını onayladığımızı ve evet oyu kullanacağımızı ifade etmek istiyorum. Umuyor ve diliyorum ki, bu yasayla birlikte, bundan sonra, din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın hiçbir kadına ne fiziksel ne ruhsal ne de cinsel şiddet gerçekleşmez ve yine umuyor ve diliyorum ki, bu çatı altında bundan sonra, grubu bulunan dört siyasi parti her konuda ortak kararlar alırlar ve bu kararlardan bir tanesi de barış kararı olur diyorum.

Teşekkür ediyorum. (BDP, AK PARTİ ve CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum Sayın Buldan.

Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına söz isteyen Mehmet Şandır, Mersin Milletvekili.

Sayın Şandır siz devretmiyorsunuz değil mi; buyurun.

MEHMET ŞANDIR (Mersin) – Nasıl efendim?

BAŞKAN – Siz devretmiyorsunuz sözünüzü, buyurun. (MHP sıralarından alkışlar)

MHP GRUBU ADINA MEHMET ŞANDIR (Mersin) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli milletvekilleri, öncelikle saygılar sunuyorum.

Gerçekten, Türkiye Büyük Millet Meclisinin böyle ortak öznelerde uzlaşma örnekleri ortaya koymaya ihtiyacının olduğu bir süreçten geçiyoruz.

Böyle bir kanun tasarısını gündeme getirdikleri için Sayın Canikli'ye de teşekkür ediyorum.

Kadın önemli; kadın bizim ortak paydamız, ortak özümüz, kimliğimiz. Kadın, hayatımızın, hayatın her alanının bana göre temel unsuru, temel taşı. Dolayısıyla, kadının özne olduğu her konuda ben inanıyorum ki bu Meclis birlikte hareket edecektir, birlikte hareket etmelidir. Bu noktada daha önce de örneklerini verdik, bugün de güzel bir örnek ortaya koyuyoruz.

Değerli milletvekilleri, zannediyorum, kadına şiddet hadisesi yalnız Türkiye'nin sorunu değil, bütün insanlığın sorunu, bütün dünyanın sorunu. Bizde rakamlar çok kötü, bu rakamların üzerinden kendimizi suçlamayı çok doğru bulmuyorum ama bu sorunun varlığını tespit etmek açısından gerçekten o rakamların can acıtıcı bir duruma geldiğini de ifade etmek lazım. Sebebi sorgulayabiliriz yani bugün toplum, kadını, erkeğiyle bir cinnet noktasına geldi; Türkiye'ye yakışmaz birtakım olaylara şahit oluyorsak, bunun sebeplerini sorgulamak, tedbirlerini almak hepimizin, öncelikle Türkiye Büyük Millet Meclisinin sorumluluğudur diye düşünüyoruz.

Kadına şiddet konusu Türkiye'de bir kültür hâline gelmeden tedbir almak gerekiyor. Bu anlamda bu konuyu gündemde tutmak, toplumun gündeminde tutmak ve bir duyarlılık talep etmek zannediyorum doğru bir yol olacaktır. Bunun için bu hafta biliyorsunuz her partimiz, işte Adalet ve Kalkınma Partisi de bu kanun tasarısını getirerek o da katıldı bu gayrete, üç muhalefet partisi bu hafta grup önerileriyle kadına şiddet konusunu Türkiye Büyük Millet Meclisine getirdi. Ben arzu ederdim ki ve talep ediyorum ki, geliniz, kadına şiddetle mücadele veya aile içi şiddetle ilgili bir Meclis komisyonu kuralım, bu dönemin ilk kurulmuş araştırma komisyonu bu konuda olsun. Bir samimiyet göstergesi olarak söylüyorum, kadına verdiğimiz önemin ifadesi olarak söylüyorum, gelin, bir araştırma komisyonu kuralım ve bu konuyu gündemde tutalım. Bu konu bu Meclisin ortak paydası olarak toplumun huzuruna getirilmelidir. Bu sebeple bu kanuna Milliyetçi Hareket Partisi olarak tabii ki biz de destek veriyoruz ama bu uluslararası sözleşmenin iç hukuktaki yansımaları da hızla tamamlanmalı. Buna dayalı olarak bir kanun çıkarılması gerekiyor, o kanun getirilmeli. Buna dayalı olarak uluslararası kurulacak olan izleme komisyonu Türkiye ayağı kurulmalı. Yani bu iş böyle rutin bir şekil şartı noktasında kalmamalı diye temenni ediyorum ve bu kanunu Milliyetçi Hareket Partisi olarak desteklediğimizi ifade ediyor, yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum Sayın Şandır.

AK PARTİ Grubu adına söz isteyen Nurettin Canikli, Giresun Milletvekili. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

SIRRI SAKIK (Muş) – Sayın Canikli, Mehmet Bey'in önerisine “Evet” diyecek misiniz?

MEHMET ŞANDIR (Mersin) – Evet, komisyon kurulması önerimizi de bir düşünün yani.

AK PARTİ GRUBU ADINA NURETTİN CANIKLI (Giresun) – Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlar; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben öncelikle şu saatte ortaya çıkan bu güzel ve uzlaşma tablosundan dolayı son derece memnun olduğumu ifade etmek istiyorum ve bu vesileyle bütün arkadaşlara, bütün gruplara, emeği geçen herkese şükranlarımı arz ediyorum ve biraz önce arkadaşlarımın da ifade ettiği gibi, bu ve buna benzer uyum ve mutabakat görüntülerinin önümüzdeki dönemde daha çok olmasını, burada zuhur etmesini bütün samimiyetimle arz ediyorum ve bu çerçevede AK PARTİ Grubuna düşecek olan sorumluluğun da farkında ve idrakinde olduğumuzu da bilmenizi istiyorum.

Arkadaşlarımızın da ifade ettiği gibi, Türkiye bu sözleşmenin hazırlanmasında ve sonuçlandırılmasında öncülük eden ülkelerden bir tanesi, on üç ülkeden bir tanesi. Türkiye’de imzalandı, mayıs ayında imzalandı sözleşme. Ve daha önemlisi belki, Parlamentosundan geçiren, yasalaştıran ilk ülke olma onuru da inşallah bize ait olacak biraz sonra; hepimize ait olacak, bütün milletvekillerimize, bütün gruplarımıza ve Türkiye’ye ait olacak. Bu gurur gerçekten çok tarihî bir anın da aynı zamanda yansımalarını ifade ediyor.

Bir de şu nokta son derece önemli, biraz önce Sayın Şandır’ın bir önerisi oldu. Esasında bu sözleşmeyle Türkiye önemli bir yükün altına giriyor. Benzer bir sözleşme 1985 yılında daha önce imzalandı ancak onun önemli bir ayağı eksikti; denetim mekanizması, müeyyide gücü olmayan bir anlaşmaydı ve çok fazla etkin olamadı, hayata geçirilemedi. Bunun ondan farkı şu: Bir denetim mekanizması oluşturuluyor ve Türkiye ve imzalayan ülkeler bununla taahhüt altına giriyorlar ve o komite tarafından gelişmeler izlenecek, takip edilecek. Çok ciddi yaptırımlar söz konusu. Bu anlamda bu önemli. Yani sizin önerinizle de bağlantılı.

Bu, belki bu tartışmalarda ortaya çıkacak çözüm önerilerinden en önemlisinin hayata geçirilmesini de sağlayacak. Bu açıdan somut bir adım olması yönüyle de son derece önemli.

Ayrıca, Bakanlığımızın bu konuda biliyorsunuz çalışmaları var, yasal düzenlemesi var, son aşamada. İnşallah önümüzdeki günlerde buraya gelecek ve birlikte onu değerlendireceğiz ve yasalaştıracağız.

Dolayısıyla son derece etkili olacak, birçok açıdan ilktir ve Sayın Bilgehan başta olmak üzere emeği geçen tüm arkadaşlara, o anlaşmanın imzalanmasında orada bulunan, katkı sağlayan tüm arkadaşlara -iktidarı muhalefetiyle- milletvekili arkadaşlarımıza, Hükûmetimize, Bakanımıza tekrar şükranlarımızı arz ediyorum ve ülkemize hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum Sayın Canikli.

Şimdi soru-cevap işlemi yapacağız.

Sayın Tanal, burada sisteme girdiğinizi görüyorum, buyurun.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Teşekkür ederim.

Şimdi, Değerli Başkanım, değerli milletvekilleri; söz almamın nedeni şuydu: Sözleşmenin 38’inci maddesinde gerçekten metinle başlık örtüşmüyor. Başlık şu: “Kadının Sünneti” Bu, teknik anlamda çok yanlış bir olay; alelacele, tercümesi yanlış. Böyle bir madde olamaz. Bunun doğrusu “Genital Sakatlama” çünkü maddenin içeriğiyle başlığı birbiriyle örtüşmüyor. Yani bu gerçekten yine bir özensiz tercüme. Bunun orijinali İngilizce ve Fransızcada vardır. Evet, buna oy vereceğiz ama bunu tabii ileride nasıl tekrar düzelterek bilmeyorum.

Saygılar, iyi akşamlar.

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum.

Sayın Sakık, buyurun.

SIRRI SAKIK (Muş) – Sayın Başkan, çok teşekkür ediyorum.

Aslında, istenince nasıl güzel bir tablonun ortaya çıktığını hep birlikte gördük ve tanıklık ettik.

Şimdi, buradan gerçekten AKP’ye önemli görevler düşüyor. Sayın Şandır da söyledi, mesela üç grubun, sürekli kadına yönelik şiddetle ilgili Meclis araştırma önergesi talebi var. Ne olur, gelin böyle bir komisyon oluşturalım ve özellikle bizlerin, dört yıldır biz ve Cumhuriyet Halk Partisinin de sürekli gündeme getirdiği bu faili meçhul cinayetlerle ilgili Meclis araştırma önergelerimiz var, bunları da hayata geçirelim, yani iç barışımızı sağlayacak adımlar atalım yani diyalog ve müzakere bu işin panzehiridir. Sizi diyaloga ve müzakereye davet ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum.

Sayın Oğan...

SİNAN OĞAN (Iğdır) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bu kanun tasarısını biz Dışişleri Komisyonunda da görüştük, orada da ifade edildi. Tercümede ciddi sıkıntılar var ve bu sıkıntıların muhakkak giderilmesi lazım. Bugün burada biz buna “Evet” oyu vereceğiz, kanunlaşacak ama yarın tercümedeki sıkıntılar başka sorunları gündeme getirebilir.

Bir diğer önemli husus: Avrupa’da maalesef bizim vatandaşlarımızın, başka ülkelerde evlilikler yapmış bizim kadınlarımızın da şiddet gördüğü bir gerçektir. Onların sorunlarının da Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak takipçisi olmamız gerekir ve bu kanun çerçevesinde onların sorunlarına da bundan sonraki düzenlemelerde yer verilmesi lazım.

Bir diğerk hususu da kısaca ifade etmek istiyorum. Ne kadar güzel kanunları kabul ederseniz edin, uygulamada eğer bunu doğru düzgün hayata geçiremezseniz kadına şiddet her gün manşetlerden inmez. Maalesef ki bugün Türkiye’de kadına olan şiddet her gün manşetlerde yerini almaya devam etmektedir. Dolayısıyla, bunu burada kabul etmekle beraber...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum Sayın Oğan.

Sayın Bakan, size yöneltmiş soru olmadığı için işlem tamamlanmış sayılıyor.

Tasarının tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Maddelerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1’inci maddeyi okutuyorum:

KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET VE AİLE İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE BUNLARLA MÜCADELEYE İLİŞKİN AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİNİN ONAYLANMASININ UYGUN BULUNDUĞUNA DAİR KANUN TASARISI

MADDE 1- (1) 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da imzalanan “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”nin onaylanması uygun bulunmuştur.

BAŞKAN – Söz talebi? Yok.

Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler...: Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2’nci maddeyi okutuyorum:

MADDE 2- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN – Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3’üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 3- (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN – Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, tasarının tümü açık oylamaya tabidir.

Açık oylamanın elektronik oylama cihazıyla yapılmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Oylama için iki dakika süre vereceğim. Bu süre içerisinde sisteme giremeyen üyelerin teknik personelden yardım istemelerini, bu yardıma rağmen de sisteme giremeyen üyelerin oy pusulalarını oylama için öngörülen iki dakikalık süre içerisinde Başkanlığa ulaştırmalarını rica ediyorum.

Ayrıca, vekâleten oy kullanacak sayın bakanlar var ise hangi bakana vekâleten oy kullandığını, oyunun rengini ve kendisinin ad ve soyadı ile imzasını da taşıyan oy pusulasını, yine oylama için öngörülen iki dakikalık süre içerisinde Başkanlığa ulaştırmalarını rica ediyorum.

Oylama işlemi başlatıyorum.

(Elektronik cihazla oylama yapıldı)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı açık oylama sonucu:

“Kabul: 246

Çekimser: 1 (x)

Kâtip Üye

Mine Lök Beyaz

Diyarbakır Kâtip Üye

Tanju Özcan

Bolu”

Tasarı kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır.

Hayırlı olsun.

Alınan karar gereğince, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay haklarındaki gensoru önergelerinin gündeme alınıp alınmayacağına ilişkin görüşmeleri yapmak için 25 Kasım 2011 Cuma günü saat 14.00’te toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum ve herkese iyi akşamlar diliyorum.

Kapanma Saati: 23.16

Kaynak: <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem24/yil2/ham/b02301h.htm>